

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: Budinszky Károly

Cím: Solymár egykori rengetegjeinek oroszánjai.

Forrás: Pesti Hírlap

Bp.

(Hely)

1909. VII. 11.

(Idő)

(Köf. v. füz.)

Osztályozás

Tárgy

59

Hely

Idő

"1909"

Solymár egykori rengetegjeinek és oroszánjai.

Ott, ahol Budának fejedelmi Várhegyétől kiindulva éjszaknyugati irányban bástyaszerűen húzódik a Rózsahegy-, József-, Ferenc-, Mátyás-, Kecské- és Hármashatár-hegy láncának ivszerü vonulata Solymár felé: még a történelmi időkben is hatalmas erdőségek borították a vidéket. Magam is emlékszem gyermek- és diákkoromból a nagy tölgyesekre és cserfákra, amelyek maradványai még ma is feltalálhatók itt-ott: a normafában és a volt Diogenes-hordaja nevezetű nyaraló körül. Találtunk ott annak idején vadalmát, vadkörtét és cseresznyefákat, amikor a svábhegyi és zugligeti tisztások gyermekmagasságnyi füprairie-jében ragyogó téhelyü bogarakra vadásztunk, futkározva a himes szárnyu pillangók után. Eközben megriadva hőkkentünk vissza egy-egy smaragd-zöld meg kék árnyalatokban pompázó Lacerta viridis gyík menekülése elől vagy vadásztutjainkat keresztező egy sötét másfél méter hosszú kigyó villámgyors siklásától: hogy azután a zenélő Cikádák felé fordítsuk figyelmünket, keresve emez átlátszó, recésszárnyu énekest, amint odatapadva — a potrohához hasonló színű fakéreghez — csak nagynehezen lehetett kivenni az érvényesülő mymieri következtében.

Ámde egykoron, a dicső emlékezetű nemes király — Mátyás fényes korában még hatalmasabbak lehettek itt az erdők s a budai királyi palotáktól Solymárig, Nagy-Kovácsi-ig domborodó terüet gazdag „vadaskertje“ volt a fejedelemnek, ahol címeres s arvasok könnyű, neszte'en léptekkel járták az erdő övezte völgyek tisztásait és testes, mogorva medvék dúlták a vadont.

Akármennyire is megeleveníti azonban ezt a bájos környezetét fővárosunknak az, ha az emlékezet

szárnyain vissza-visszatérünk egy rövid pillanatra a híres multba, mégis van ez érdekes helynek olyan történelme is, amelyhez semmi emlékezet el nem vezet, mert mire odaérne, elhal, miként a fénysugár, mely a sötétségbe vész... El-elhaladunk a magyarok bejövetelének homályos eseményein, el a rómaiak aquincumi ittlétén, el a népvándorlás korán: de bizonyos, hogy ezeknek előtte is állott e föld — és okvetlenül történt rajta valami... Az, ami százezredéves időkkel ezelőtt folyt a Föld felületén, csak kis részben az emberiség, mint inkább a nagy, az örök-termeszet történelme. Végtelen időig terjed az vissza e helyen is s a szerencsés véletlen néha-néha szolgáltat a kutató ember kezébe oly emlékeket, amelyek ez időtlen-idők egy-egy korszakát szólaltatják meg — ha az ember, a tudós alkalmas módon tudja ezekhez a kérdést feltenni!

Solymár környékén ugyanis geológiai kirándulást tevéen 1906. év nyarán, a községtől délnyugatra eső mészkőfejtőnél állapodtunk meg s annak sziklafalai közt egy földdel kitöltött hasadékot vettünk észre. Jobban szemügyre véve, annak bizonyos magasságában csontokat láttunk kikandikálni — míg a földön közel és távolabbra hatalmas nagyságu comb- és felkaresontok, a hegy lábánál pedig elszórtan erőteljes fogak egész tömege heverészett. Begyűjtvén a kezünk ügyébe eső darabokat, tudományegyetemünk föld- és őslénytani intézetébe vittük, ahol meghatározóv azokat: diluviális (szóhíven fordítva: árvíz, özönvíz) korabeli medvéének: Ursus spelaeusának találtuk.

Következő tavasszal, a hó elolvadása után ismét kirándultam a helyszínére. Meglepetés várt ott reám. Először is azért, mert az abbahagyott kőfejtőben ismét megnyílt és nagyban folyt a munka, másrészt pedig már meglehetősen előhaladtak volt

A kőfejtésnek, amely különben felderítő szolgálatokat szokott a geológusnak tenni, illetén módon való kezelése: eleintén kissé elkedvetlenített, de elhatározásomat e hasadék és csontjainak kiaknázása érdekében mégsem lohasztotta. Azontúl rendszeren eljárám hetenként egy-kétszer a munka haladásának figyelésére, a csontok fekvésének megvizsgálására — és az üzemenk vállalkozója: Schwarz Vilmos urnak szives készségéből folyó intézkedése folytán a lehullott és megőrzött fő dtömeknek az átkutatására.

Félévig folyt így, lassú menetben a csontanyag kibányászása és begyűjtése. Eredménye pedig: ezer darabon felüli számban kifejtett csont-töredék és fogak egész sorozata. Tudni kell azonban, hogy ezek már a hasadékba magába is, ahol azok nem voltak a maguk elsődleges előfordulási helyükön: többé-kevésbé töredezetten kerültek bele s még inkább azokká váltak a szikla-robbantások és a kivevésük közben. Most pedig már másfél esztendeje dolgozom e csontok egybetartozandóságának kiválogatásán s annak meghatározásán, hogy mely állatfajnak és mely részét képezik az egyes darabok? E munka a tudományegyetemi összehasonlító-zoológiai tanszék gyűjteményében, ugyancsak az egyetem föld- és őslénytani intézetében, a nemzeti muzeumban, a magy. kir. földtani intézetben — és végül a müncheni akadémiának európai híri őslénytani muzeumában folyt és folyik még most is. Történt pedig ez összehasonlítás a fejtésben — s így a munkával együtt a hasadékot kitöltő földdel — az részletenként munkaközben leomolván, felesleges törmelékként sok csontot is elhordtak és az egészet az ottani iparvasut alap-építményeinek kitöltésére használták fel. A munkások állítása szerint nagy mennyiségű csontot, hatalmas koponyákat hordtak oda be és hánytak egymás tetéjére.

	(Hely)	(Idő)	(Köt. v. füz.)	(Oldal)
a megfelelő állatok őskoru és ma élő példányainak csontvázain.	sivatagi, pusztai növényzet veti meg lábát. Majd meg az erdő emeli fel fejét. S az erdőszelei pusztai növényzet közt, valószínűleg a pampasz-szerű, embermagasságnyi fü-erdőben élhettek azok az ősi diluviális orosz-lánok, amelyeknek csontjait és fogait ismertem fel a nevezett ásatag csonttömeg között. Négy lábfore valót kerestem össze és állítottam fel belőlük, amelyek a tudományegyetem föld- és őslénytani gyűjteményében vannak elhelyezve — s mint általában a muzeum maga, ugy ezek is ott az érdeklődő közönség részéről megtekinthetők. De ami az összehasonlítás tökéletességére nézve hátrányos, az ennek a mi vidékünknek állatvilági viszonyaira annál érdekesebb, hogy e lábfejek, valamint alkotó darabjaik egyenkint nem egy-és ugyanazon orosz-lán-egyednek a részei, hanem több példánynak megfelelő csontjából vannak rekonstruálva. Tehát itt egy egész orosz-lán-családról, orosz-lán telepről vagy amennyiben ezek itt kisebb-nagyobb öregebb-fiatalabb egyedekre valló nagyságukban szerepelnek: egész ivadéksorról is lehet szó. És mily hatalmas macskafaj lehetett az, amelynek csontmaradékai másfélszerakkora állatra utalnak, mint amekkora a ma élő!...			oroszlánra valló 1—2 csontdarabot — így Brogyán (Nyitra m.), Pestyere barlangban (Bihar m.), Porács barlangban (Szepes m.), Resica-Sztirnik barlangban (Krassó-Szörény m.-ben), de Budapest környékéről még ezideig nem volt ilyen leletünk. S ez teszi a feltárást a többi mellett s a többi fölé valamivel értékesebbé, érdekesebbé — és feltűnő nagyságánál valamint számosságban és összefüggőbb darabjainál fogva: nevezetesebbé! — Sajnos, hogy az ilyen leletek iránti közérdeklődésünk hiánya és népünknek az ilyenekben való teljes tudatlansága, legjobb esetben: tájékozatlansága következtében — több, mint valószínű, hogy az ezen lábfejek és részeik által képviselt orosz-lánoknak egész vagy legalább is csontvázaik nagyobb része — itt ezen solymári előfordulási helyen ránk és a tudományra nézve örökre elveszett. Pedig ilyeneket más országokban, mint pl Franciaországban, Rothschildok szereznek meg a nemzet számára!
Ekként továbbhaladva a munkában az a nevezetes eredmény bontakozott ki a csonthalmaz töredékeiből, hogy Solymár környékén egykoron változatos és gazdag állatvilág élt, melynek egyrészét, az emlősökét — e hasadék tárta fel előttünk. Oly idők-ből valók ezek, amikor még az orrszarvu (Rhinoceros) is itt élt a mi vidékeinken, a tengereknek lecsapódásai után visszamaradt sekély tavakban és mocsarakban: aminthogy a talált csontok közül egyesek reá is val-lanak. Ő tehát a korjelző, a koronatanu és az ő kor-társai, a csontok egyik és másik csoportjának egy-koron való tulajdonosai: az orosz-lánok őse-é: a bar-langi orosz-lán-é, a barlangi medvék-é, — közéjük ke-veredve az óriási termetű szurvasok (Cervus megace-ros és elaphus), a hatalmas diluviális ló, — beleso-dorva az ellenségek e veszedelmes és félelmetes tár-saságába, akikhez csatlakoznak még a barlangi farkas, róka — sőt a házikutya (Canis familiaris) is — eme, az embert a földkerekségen való minden vándor-lásában hűségesen követő társa...! — Ámde mindez állatok másfélszer akkorák a ma élők-nél! Ép ily aránylagos nagyságu az Equus asinus, aki életében büszke lett volna eme társaságra, amelybe így bele-került, ámde bizonyára ismeretes lassu járásával a geologiai időkben is elkészt attól és csak jóval ké-tatolagosan ismerünk a felső miocénből is ilyen ma-sóbb, a geologiai jelenkor kezdetén elegyedett össze radványokat. Bizonyára az ezt követő pliocén kor-faji ellenségeivől meg rokonaival is. Bizonyosságát szakszakban is kellett itt lennie — csak hogy még eddig adva ezzel is annak, hogy lassan járva és kitarthatóan, nem akadtunk rá. A mi leletünk végre a diluviumból, türelemmel róva az életet — végre mindenki eljut tehát a jégkorszak s a velejáró nagy vizárok idejéből az örök elmulást jelentő rétegekbe. És ott kegyet-való, amely időszakból Európa több helyéről is ismeretesek a barlangi orosz-lán csontjai. Solymáron talált rosz-lánjaink ebben a korban éltek, amely a miénket száz-száznyolcvanezer évvel megelőzte.	Ami az orosz-lánt illeti, annak ásatag kövült csontjait már az u. n. középső miocén korszakból ismerjük. Ez a lelet Steyerországból való. Azután foly-tatolagosan ismerünk a felső miocénből is ilyen ma-sóbb, a geologiai jelenkor kezdetén elegyedett össze radványokat. Bizonyára az ezt követő pliocén kor-faji ellenségeivől meg rokonaival is. Bizonyosságát szakszakban is kellett itt lennie — csak hogy még eddig adva ezzel is annak, hogy lassan járva és kitarthatóan, nem akadtunk rá. A mi leletünk végre a diluviumból, türelemmel róva az életet — végre mindenki eljut tehát a jégkorszak s a velejáró nagy vizárok idejéből az örök elmulást jelentő rétegekbe. És ott kegyet-való, amely időszakból Európa több helyéről is ismeretesek a barlangi orosz-lán csontjai. Solymáron talált rosz-lánjaink ebben a korban éltek, amely a miénket száz-száznyolcvanezer évvel megelőzte.			Az orosz-lán — a mai afrikai állatvilágra vall: aminthogy tényleg afrika-nyugateurópai földköz-i-tengerkörnyéki állatvilághoz tartozik. Ez pedig azt jelenti, hogy a mai afrikai állatvilág egynemely főbb képviselője a geologiai időkben Európában is élt — így többek közt az orosz-lán is. Bizonyítják ezt a déli Angolországtól—Franciaországban, Belgiumon, gyé-rebben Németországban, nemkülönben a jelen esettel is a legnyomatékosabban támogatva: hazánkban is át — egész a kisázsiai Beyrouth-ig (Phoenicia) terjedőleg előforduló gazdag lelőhelyei a fosszilis orosz-lán-nak. Már pedig valamely faj keletkezésének és uralkodá-sának helye rendszerint ott van, ahol az illető álla-tonak kövült maradványait legtömegesebben talál-ni. Ez a hely pedig épen Franciaország, eddig e tekin-tetben legjobban kikutatott területe, melyhez a spa-nyol- és az orosz-félsziget — Algiriával csatlakoznak. Akkor persze, amikor ezek itt Európában fejlőd-tek,
Valamikor réges-régen tehát — a tengerek le-csapódása, az utánok visszamaradó tavak és moca-szak kiszáradása, a sivatag lekötése után — a mai Solymár vidékén a mocsári növényzetből kifejlődő Magyarorszag területén néhány helyen találtak				

subtropikus éghajlat volt. És nem Afrikában, hanem abból a korból va'ó lehet, amelyet, ha nem volna hasa-
itt, a mai európai kontinensnek még csak szigetekből dékban, hanem rendes rétegzettségben: a solutrei
és félszigetekből álló szárazulatain fejlődtek igény-felsőbb rétegeknek felelne meg, amelyekből a mammut
telen kis macskafélékből — ilyen nagy fajtájúvá. már hiányzott. Ezen nagy füevő helyett azonban van

Francia föld felől terjedtek tehát el ez állatok a másik nagy füevő: a rinocerosz, amely szintén kor-
az akkori szárazulaton s a tengerek elvonulása után társa amannak is, az embernek is.

eljuthattak hazánk területére is — csalogatva az A hasadékhöz közel — magának a kőfejtőnek
ugyancsak abban az időben Szibéria tundráiból e oldalában egy vizmosási árok is torkollik ki. E szur-
helyekre szorult mammutok és rinoceroszoktól, ame-dokszerű hegyi árkon felé felé haladva — egy széles
lyek termetességükben új és kívánatos zsákmányulerezszel bíró barlang-terembe jutunk. Elég téres a
kinálkoztak nekik — az eddigi szocvasmarha és ló-hely, az ember kényelmesen megállhat és járkalhat
csordák mellett. S e természetes zsákmányok, a velőkis benne. A nép „Kecske-istálló“-nak nevezi. Ebben,
való elbánhatás követelményeként: magok után von-a hegy bensejében összegyülemelő vizek kitörése által
ták az oroslánoknak is hatalmas termetüvé vá-megnyílt barlangban, vagy az oldalában valamint
lását.

A jégkorszak bekövetkeztekor azután rossz időkmelyikében valamikor valószínűleg lakhatott az az
borongtak mind ez állatok feje felett. A mammut —ember, aki már — vagy aki még mindég a barlangot
agyarainak egyoldalú és célszerűtlen csavarszerű tul-használta lakóhelyül... Mert ezen barlangban ása-
fejlődése által akadályozva van a táplálkozásban: atást rendezvén — a fenékét kitöltő vízhorzda földben
fü- és falevelek lelegetésében; az orrszarvu számára... A mai oroslán már a tropikus forró-világ szü-
kiapadnak, kiszáradnak az éltető mocsarak: és így löttje, valószínűleg a macskafélék törzse oroslán-
ezek kihalnak!... A kérődzők, lovak a jégkorszak ágának egy változata, amely a körülötte élő, zsák-
lehellete elől menekülve részint délebbre, részint dé- lán egy állatvilágnak fejlődése és ügyesebvé
libb füves magaslatoakra vonulnak — s ennek követ- — avagy a jégkorszak elmúlásának utána előálló mai
keztében a nagy vastagbőrű füevőkben, kérődzőkben —avagy a jégkorszak elmúlásának utána előálló mai
és patásokban képviselt zsákmánynak nyoma vesz- —avagy a jégkorszak elmúlásának utána előálló mai
vén — s belőlük élő nagy-macskák is — az oroslán- —avagy a jégkorszak elmúlásának utána előálló mai
lánok — kipusztultnak! A társaságának legkiválóbb —avagy a jégkorszak elmúlásának utána előálló mai
tagjaival együtt itt vészett a barlangi oroslán: az —avagy a jégkorszak elmúlásának utána előálló mai
nagyága hatalmaságában, ereje teljében, amint azt —avagy a jégkorszak elmúlásának utána előálló mai
épen a solymári példányok maradványai remekül —avagy a jégkorszak elmúlásának utána előálló mai
illusztrálják. Nem volt idejük és módjuk e fajoknak —avagy a jégkorszak elmúlásának utána előálló mai
a változó viszonyokhoz alkalmazkodva az életvi- —avagy a jégkorszak elmúlásának utána előálló mai
szonyoktól rákényszerített kisebb, törpébb válto- —avagy a jégkorszak elmúlásának utána előálló mai
zatokba átalakulni, — alkalmazkodó fajokká átido- —avagy a jégkorszak elmúlásának utána előálló mai
mulni, hanem azon nemes mivoltában halt ki az —avagy a jégkorszak elmúlásának utána előálló mai
orsoslán a mi tájainkon — egész Rómáig — Algirig!

— az elégett fának sok és rétegeiben mindenfelé elszórtan
jelentkező széndarabkáit találtam! Amilyeneket kü-
lönben abban a hasadéokban is, a fent megbeszélt eson-
tok alatti földrétegekben is leltem. Ezek pedig ember
jelentéére vallanak: mert tüzet élesíteni csak emberi
lény tud! — Lakóhelynek e barlang (de nem a hasa-
dék) igen alkalmas: a szurdok zugában megvonulva,
három oldalról védve — s csak egy irányban — az
éjszaknyugati felé nyitva, ahonnan csak a szűken
nyíló és kifelé lassan szélesedő, merész falaktól be-
szeggett szakadék illetőleg vizmosás vajúlatán át érint-
kezhetni a külvilággal, a völgy-síksággal, s amely
helyről a vidék mélyébe lehet bepillantani, de a
honnan e búvóhelyet nem igen lehet észrevenni. A
tudósok, kik vezetésem alatt megtekintették e helyet
— nagyon alkalmasnak találták arra, hogy ott az
ember egykoron tartózkodhatott légyen — akár a
legősibb időkben is.

Hogy azonban a legősibb — a barlangi oroslán
és barlangi medve előtti ősember lakott-e itt? —
ami nem valószínű — vagy az ősi — a barlangi oroslán-
és barlangi medve kortársaként ismeretes ember? —
lán és barlangi medve kortársaként ismeretes ember? —
— avagy a jégkorszak elmúlásának utána előálló mai
folyamrendszerek áradmányainak kezdete kor vándor-
utján ide-oda barangoló ember jutott-e ide is — ami
valószínű: nem lehet most még határozottan eldön-
teni, mert eddig e helyről erre vonatkozólag csak igen
kevés leletet szerezhettem be; csakis az említettem
számos szén-törmelékét, meg egy kettőfürészelt(!)
orszlán-, valamint egy — furást mutató esontot.
Semmi szerszám, semmi eszköz nem került még eddig
elő — ha csak a „Kecske istálló“-nak vezetett barlang-
szin további, folytatálagos kiásása utján valamiféle
más bizonyíték is nem kerül esetleg felszínre.

Budinszky Károly.